

УДК 378:37.177.80

DOI 10.32755/sjeducation.2025.01.121

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ ЛІНИ КОСТЕНКО

Толочко Світлана Вікторівна,

доктор педагогічних наук, професор,

головний науковий співробітник

лабораторії позашкільної освіти,

Інститут проблем виховання Національної академії

педагогічних наук України

(04060, Україна, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9,

e-mail: svitlana-tsv@ukr.net)

ORCID: 0000-0002-9262-2311

Scopus-Author: 57457322600;

Хомич Вікторія Іванівна,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри

міждисциплінарної освіти факультету «Києво-Могилянська школа

професійної та неперервної освіти», учитель української мови

SchlaU «Твоя українська школа в Мюнхені»,

(04655, м. Київ, вул. Григорія Сковороди, 2,

e-mail: anasta10@ukr.net)

ORCID: 0000-0003-2641-5805

Метою статті є дослідження можливостей використання творчого доробку Ліни Костенко для формування естетичної компетентності студентів університетів. Для досягнення мети поставлено кілька завдань: розглянути, яким чином творчість Ліни Костенко може бути інтегрована в освітній процес; дослідити, як мовні та образотворчі рішення у творчості Ліни Костенко можуть слугувати інструментом для збагачення культурного й естетичного досвіду студентів; підкреслити значення інтеграції літератури у формування всебічно розвиненої особистості студентів університетів.

Методологія дослідження. Під час наукового пошуку застосовано комплекс методів: бібліографічний, аналізу й синтезу задля вивчення психолого-педагогічної літератури (теоретичні). Використано монографічний метод – для логічного викладення отриманих результатів.

Результати. Установлено, що естетика є фундаментальною філософською дисципліною, що розглядає чуттєві аспекти людського досвіду через призму критеріїв прекрасного та потворного. Визначено роль літератури як одного з найбільш доступних і впливових видів мистецтва, потужного засобу художнього освоєння світу через слово й естетичного виховання студентів. Доведено, що творчість Ліни Костенко часто

характеризується як «поезія мислення», що підкреслює її глибокий філософський підхід до поетичного слова. Проаналізовано та сформульовано дефініції термінів «естетична діяльність», «психологія мистецтва», «соціологія мистецтва», «художня творчість», «метакатегорії». Установлено, що тематичні пласти лірики Ліни Костенко стосуються естетичних категорій включно з метакатегоріями, категоріями естетичної діяльності, психології та соціології мистецтва. Наголошено, що формування естетичної компетентності через творчість Ліни Костенко полягає в розвиванні у студентів здатності відчувати, осмислювати й оцінювати естетичні якості художніх творів.

Висновки. Наголошено на важливості формування естетичної культури студентів через розуміння і засвоєння естетичних цінностей, які пропагуються у творчості Ліни Костенко, оскільки інтеграція естетичного виховання через літературні твори суттєво розширює горизонти навчання. Перспективи подальших досліджень можуть охоплювати методики впровадження естетизації освітньо-виховного процесу в закладах вищої освіти з використанням творчого доробку Ліни Костенко.

Ключові слова: естетичне виховання, естетична компетентність, естетична культура, заклад вищої освіти, студент, формування, фахові дисципліни.

FORMATION OF STUDENTS' AESTHETIC COMPETENCE ON THE BASIS OF LINA KOSTENKO'S CREATIVE WORK

Tolochko Svitlana,

Doctor of Pedagogical Sciences,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, chief researcher of the laboratory of extracurricular education Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine, (9 M. Berlinsky Street, Kyiv, 04060, Ukraine,
e-mail: svitlana-tsv@ukr.net)

ORCID: 0000-0002-9262-2311

Scopus-Author: 57457322600;

Khomych Viktoriia,

Candidate of Philology, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Interdisciplinary Education at the Kyiv-Mohyla School of Professional and Continuing Education, (2 Hryhoriia Skovoroda Street, Kyiv, 04655, Ukraine,
e-mail: anasta10@ukr.net)

ORCID: 0000-0003-2641-5805

The purpose of the article is to investigate the possibilities of using Lina Kostenko's creative work to form the aesthetic competence of students in higher education institutions. To achieve this goal, several tasks have been set: to consider how Lina Kostenko's work can be integrated into the educational process; to investigate how linguistic and visual solutions in Lina Kostenko's work

can serve as a tool for enriching the cultural and aesthetic experience of students; to emphasize the importance of integrating literature in the formation of a fully developed personality of students of higher education institutions.

Research methodology. *In the course of the scientific research, a set of methods was used: bibliographic, analysis and synthesis to study psychological and pedagogical literature (theoretical). The monographic method was used for the logical presentation of the results.*

Results of the study. *It has been established that aesthetics is a fundamental philosophical discipline that examines the sensual aspects of human experience through the prism of the criterion of beauty and ugliness. The role of literature as one of the most accessible and influential art forms is determined, being a powerful means of artistic exploration of the world through the word and aesthetic education of students. It is proved that the work of Lina Kostenko is often characterized as "poetry of thinking", which emphasizes her deep philosophical approach to the poetic word. The definitions of the terms "aesthetic activity", "psychology of art", "sociology of art", "artistic creativity", "metacategories" are analyzed and formulated. It is established that the thematic layers of Lina Kostenko's lyrics relate to aesthetic categories, including metacategories, categories of aesthetic activity, psychology and sociology of art. It is emphasized that the formation of aesthetic competence through the work of Lina Kostenko consists in developing students' ability to feel, comprehend and evaluate the aesthetic qualities of works of art.*

Conclusions. *It is important that the student's aesthetic culture is formed through the understanding and assimilation of the aesthetic values promoted in Lina Kostenko's works, since the integration of aesthetic education through literary works significantly expands the horizons of learning. Prospects for further research may include methods of implementing the aestheticization of the educational process in higher education institutions using the creative work of Lina Kostenko.*

Key words: *aesthetic education, aesthetic competence, aesthetic culture, institution of higher education, student, formation, professional disciplines.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому середовищі важливість формування естетичної компетентності студентів постійно зростає, адже здатність сприймати, розуміти та створювати естетичні цінності є невід'ємною частиною культурного розвитку особистості. У цьому контексті творчий доробок Ліни Костенко, видатної української поетеси, посідає особливе місце. Її поезія впливає на емоційний світ читача, сприяє формуванню глибокого розуміння естетичних категорій через багатство образів, символіки та стилістичних прийомів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учений І. Зязюн деталізовано розглядає аспекти естетики й етики

в педагогічній діяльності, що має значення для формування естетичної компетентності. Автор висвітлює взаємозв'язок між педагогічними принципами й естетичними цінностями [6]. А науковець В. Кремень аналізує площини творчої діяльності особистості та інноваційні підходи до її розвитку. Зі свого боку здійснений розгляд допомагає зрозуміти роль творчості у формуванні естетичної компетентності [8]. Учений В. Андрущенко в дослідженні охоплює основи філософії освіти, зокрема аспекти, що стосуються формування естетичних і культурних компетенцій в освітньому процесі, що допомагає в інтеграції філософських підходів до формування естетичної компетентності студентів [14].

Дослідник В. Бутенко розглядає основи художньо-естетичної освіти та шляхи її модернізації в умовах сучасного освітнього процесу, акцентує увагу на необхідності оновлення підходів до викладання естетичних дисциплін для забезпечення більш ефективного розвитку естетичних здібностей у молоді [1]. Науковець Г. Васянович детально розглядає основи педагогічної естетики, її вплив на формування естетичної компетентності та практичні аспекти застосування естетичних підходів в освітньому процесі. Означена праця є важливим джерелом для розуміння теоретичних і практичних аспектів педагогічної естетики [2].

Колектив авторів на чолі з М. Колесніковим надає загальні відомості про естетику, її основні поняття та напрями. Представлена праця є корисною для загального розуміння теоретичних основ естетики, що може бути застосоване до аналізу літературних творів і їхнього навчального використання [4].

Окрім того, у дослідженнях охоплено широкий спектр питань, пов'язаних з формуванням особистості в умовах глобалізації, що є корисним для розуміння впливу сучасних освітніх тенденцій на формування естетичної компетентності [10]. Досліджується мистецька освіта як частина неперервної професійної освіти, що є важливим аспектом для розуміння розвитку естетичних компетенцій на різних етапах професійного навчання [11].

Аналіз творчості Ліни Костенко, здійснений С. Дячком, містить розгляд функцій інтертекстуальності у творах письменниці.

Проаналізовано, як ці функції можуть бути використані в процесі викладання літератури. Автор аналізує взаємозв'язок між текстами і вплив інтертекстуальних елементів на глибше розуміння літературних творів [3]. О. Ковалевський, зі свого боку, у біографічному нарисі розглядає творчий шлях Ліни Костенко та її світогляд. Цей нарис є важливим для розуміння контексту творчості поетеси та її впливу на літературний процес [7].

Мета статті полягає в дослідженні можливостей використання творчого доробку Ліни Костенко для формування естетичної компетентності студентів університетів.

Для досягнення цієї мети нами поставлено кілька завдань:

- розглянути, яким чином творчість Ліни Костенко може бути інтегрована в освітній процес під час вивчення фахових дисциплін для допомоги студентам розвивати не лише естетичний смак, а й критичне мислення та творчі навички;

- дослідити, як мовні та образотворчі рішення у творчості Ліни Костенко можуть слугувати потужним інструментом для збагачення культурного й естетичного досвіду студентів у процесі вивчення фахових дисциплін;

- підкреслити значення інтеграції літератури у формування всебічно розвиненої особистості студентів університетів.

Методологія дослідження. Під час наукового пошуку застосовано комплекс методів: бібліографічний, аналізу й синтезу задля вивчення психолого-педагогічної літератури (теоретичні). Використано монографічний метод – для логічного викладення отриманих результатів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Естетика є фундаментальною філософською дисципліною, що розглядає чуттєві аспекти людського досвіду через призму критеріїв прекрасного і потворного. Вона не лише формує уявлення про красу та художній смак, але й сприяє розвитку творчих якостей особистості, її здатності до емоційного сприйняття та насолоди мистецтвом. Через це естетика відіграє ключову роль у формуванні потреби взаємодії з мистецтвом та розуміння його сутності.

Література як один з найбільш доступних і впливових видів мистецтва є потужним засобом художнього освоєння світу через слово. Її унікальна здатність комплексно відображати

реальність робить її важливим інструментом для пізнання світу – як через чуттєве сприйняття, так і завдяки логічним умовисновкам. Слово в літературі виступає як основний матеріал для створення літературного образу, а самостійне вивчення художньої літератури є важливим елементом самоосвіти. Лірика в ролі одного з трьох основних жанрів літератури поряд з епосом і драмою вирізняється високою емоційністю і глибиною художнього образу. Через естетизовані переживання в ліриці осмислюється людське буття, формується нова духовність, закладена в законах краси.

Творчість Ліни Костенко часто характеризується як «поезія мислення», що підкреслює її глибокий філософський підхід до поетичного слова. Літературознавці й критики, зокрема В. Базилевський, В. Брюховецький, Є. Гуцало, І. Дзюба, М. Жулинський, М. Ільницький, Г. Ключек, О. Ковалевський, В. Панченко, Н. Савчук, Є. Сверстюк, М. Слабошпицький та Л. Таран, приділяють значну увагу аналізу її творчості, порівнюючи її поетичний стиль з іншими видатними українськими письменниками, зокрема Лесею Українкою. Окремі дослідження також зосереджуються на екзистенціальній проблематиці, що розглядається в романі «Маруся Чурай» (О. Забужко, Г. Жуковська, І. Малишівська). Ліна Костенко є не лише видатною постаттю української літератури, а й впливовою фігурою в культурному житті країни. Її творчість вирізняється принциповістю, моральною стійкістю та відмовою від пристосуванства, характерного для багатьох українських радянських і пострадянських письменників. Здатність поетеси уникати таких негативних рис, як веломовність, сентиментальність і надмірний пафос, що притаманні багатьом українським письменникам, сприяла широкому визнанню її творчості. Костенко успішно синтезує найкращі риси української поезії, уникаючи при цьому застарілих штамів і стереотипів.

Творчий доробок Ліни Костенко значний і різноманітний. Першу збірку «Проміння землі» було видано 1957 року. Її поетичні книги, такі як «Вітрила» (1958), «Мандрівка серця» (1961), «Над берегами вічної ріки» (1977), «Неповторність» (1980), «Сад нетанучих скульптур» (1987), «Вибране» (1987),

«Інкустації» (1994), «Гіацинтове сонце» (2010), «Річка Геракліта» (2011) та «Мадонна перехресть» (2011), демонструють глибину творчого вираження. Різноманітність творчості створює безмежні можливості для формування художньо-естетичної компетентності викладачів. Її вірші вражають душевною теплотою і щирістю, розкриваючи людську душу без надмірної сентиментальності і цинізму.

Аналіз поетичних творів Ліни Костенко дозволяє простежити різні тематичні пласти її лірики, що стосуються естетичних категорій включно з метакатегоріями, категоріями естетичної діяльності, психології та соціології мистецтва. Це забезпечило можливість створення таблиці «Розкриття категорій естетики в поетичних творах Ліни Костенко», що відображає важливі аспекти її мистецької творчості (табл. 1).

Категорії естетики є основоположними поняттями, що формують особливий метод аналізу естетичного багатства дійсності й мистецтва. Вони визначають специфіку, процес і результати емоційно-почуттєвого й духовно-ціннісного сприйняття світу.

Ці категорії не є статичними або незмінними, а постійно збагачуються, оновлюються й розвиваються, відображаючи етапи історичного розвитку людського пізнання та культури загалом. Зміст категорій естетики залежить також від особистісного і національного контексту, інтегруючи об'єктивне і суб'єктивне, емоційно-почуттєве та раціональне начала. У розвідці актуалізується поняття «метакатегорії», тож зосередимо зусилля на трактуванні означеного феномена.

Таблиця 1 – Розкриття категорій естетики в поетичних творах Ліни Костенко

Метакатегорії	Категорії естетичної діяльності	Категорії психології та соціології мистецтва
– прекрасне і потворне: «Ой ні, ще рано думати про все...», «Життя іде і все без коректур...», «Настане день, обтяжений плодами...» – краса почуттів: «Світлий сонет», «Недумано, негадано...», «Очима ти сказав мені: люблю...», «Я дуже тяжко вами відболіла...», «Спини мене, отямся і отям...», «Моя любове! Я перед тобою...», «Любов Нансена», «Лейтмотив щастя»	– література як вид мистецтва: «Доля», «Яка різниця – хто куди пішов?», «Поезія згубила камертон», «Чекаю дня, коли собі скажу...», «Умирають майстри...», «Є вірші-віти...», «Кобзарю, знаєш, нелегка епоха...», «Повернення Шевченка», «Княжа гора», «Життя іде і все без коректур»	– художня творчість: «Страшні слова, коли вони мовчать...», «Ще кожен палець сам собі Бетховен», «Ми мовчимо – поезія і я», «Відмикаю світанок скрипичним ключем», «Художник», «Циганська муза», «Цавет танем!»
– краса природи: «Вечірнє сонце, дякую за день!», «Мене ізмалку люблять всі дерева...», «Я вранці голос горлиці люблю...», «Цей ліс живий! У нього добрі очі!», «Послухаю цей дощ. Підкрався і шумить...», «Люблю чернігівську дорогу...», «Пекучий день... лісів солодка млява...», «Осінній день, осінній день, осінній!»	– мистецтво живопису: «Вже почалось, мабуть, майбутнє...», «Чекаю дня, коли собі скажу...», «Якщо не можна вітер змалювати...»	– здібність, талант, геній, їхнє призначення: «Маруся Чурай», «Умирають майстри...», «Навіщо ж декламація?», «Мимовільний парфраз»

– потворне в житті й мистецтві: «Не треба думати мізерно...», «Між іншим», «І скаже світ...», «Умирають майстри...», «Чекаю дня, коли собі скажу...», «Давидові псалми», «Альтернатива барикад»	– мистецтво музики: «Пелюстки старовинного романсу», «Біла симфонія»	– роль митця, митець і публіка: «Маруся Чурай», «Сніг у Флоренції», «Ой ні, ще рано думати про все...», «Гілочка печалі на могилу Пастернака»
– піднесене і низьке: «Балада моїх ночей», «Чоловіче мій, запрягай коня!», «Заворожи мені, волхве!», «Біль єдиної зброї», «Мадонна перехресть»	– кіномистецтво: «Незнятий кадр незіграної ролі»	– розвиток читачької культури: «Плем'я Тода», «Іма Сумак», «Цавет танем!»
– трагічне і комічне: «Пастораль XX століття», «Балада моїх ночей», «Скіфська баба», «Сумна колумбіана», «Мабуть, ще людство дуже молоде»	– естетика побуту: «Українське альфреско», «Старий годинник», «Затінок, сутінок, день золотий»	

Джерело: створено автором.

Метакатегорії – це загальні категорії, які об'єднують і систематизують підкатегорії за певними ознаками. Вони слугують для організації та класифікації різних аспектів естетичного досвіду. До метакатегорій належать такі поняття, як естетичне, прекрасне, потворне, піднесене, низьке, героїчне, трагічне, комічне, іронічне та інші. Вони дозволяють узагальнити і структурувати різні елементи художнього сприйняття та оцінки, забезпечуючи глибше розуміння й аналіз естетичних явищ. Розуміння прекрасного в суспільстві визначається його культурними контекстами, а також філософськими, соціальними й естетичними ідеями, які домінують у певній культурі. Згідно з думкою науковців-естетиків краса базується на чуттєвому сприйнятті та поєднує чуттєво-емоційний зміст із соціальним контекстом, що охоплює прийняті цінності, традиції, зразки й ідеали.

Естетична діяльність є специфічним видом духовно-практичної діяльності, що орієнтована на перетворення світу (як природного, так і соціального) і самої людини відповідно до уявлень про гармонію, міру, досконалість та красу. Вона охоплює процес створення естетичних цінностей митцями, їх сприйняття іншими людьми, а також формування естетичного ставлення до навколишньої дійсності. Суб'єктами цієї діяльності є людство загалом, соціальні групи, нації, народи, а також окремі індивіди. Основна мета естетичної діяльності полягає у впровадженні в життя естетичного ідеалу, а її головний зміст – у перетворенні дійсності відповідно до законів краси, які визначаються принципами гармонії, міри, ритму, симетрії, пропорції та цілісності.

Результатом естетичної діяльності є оновлена природа, удосконалене суспільство та вдосконалена особистість. Категорії естетичної діяльності охоплюють мистецтво, фольклор, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн, художнє конструювання, естетику побуту, моду та інші форми, що сприяють естетичному розвитку і трансформації.

Психологія мистецтва є окремою галуззю психологічної науки, яка досліджує властивості і стани особистості, що визначають сприйняття художніх цінностей та їх вплив на життя людини. Ця дисципліна відкриває нові аспекти внутрішнього світу особистості, що дозволяє покращити її емоційний стан і дізнатися більше про свої психофізичні здібності.

Соціологія мистецтва – це напрям соціології, який за допомогою конкретних соціологічних методів вивчає вплив мистецтва на аудиторію, соціальні механізми та засоби поширення художніх творів, художній смак публіки, його диференціацію та вплив на художню продукцію.

До основних категорій психології та соціології мистецтва належать: художня творчість, художнє сприйняття, художня здібність, талант, геній, натхнення, фантазія, свідоме і підсвідоме, творча уява, індивідуальна манера і стиль, художник, публіка, художня критика, меценатство, функції мистецтва, свобода і детермінізм художньої діяльності, соціальне замов-

лення, народність, національне і загальнолюдське в мистецтві, елітарне і масове мистецтво.

Художня творчість як вияв духовних випробувань, терзань і водночас радості характерна для представників різних видів мистецтва: поетів, живописців, скульпторів, акторів, режисерів театру і кіно, композиторів, музикантів тощо.

Ліна Костенко формувалася на основі багатого спадку української культури, яка відзначається кордоцентризмом (відчуттям серця), специфічною ментальністю та інтуїтивним баченням прекрасного. Це глибоке розуміння і переживання краси яскраво виявляється в її творчості. Поетеса особливо чуттєво й проникливо відображає драматичний шлях людини до гармонії та стабільності, артикуляцію ідеї краси в природному світі, а також компенсаторний потенціал краси у людських почуттях. Її творчість створює унікальний український пантеїзм, суть якого полягає в особливому відчутті абсолютної рівноправності у відносинах між природою і людиною. Серед метакатегорій особливе місце посідає негативна естетична цінність потворного, яке протиставляється прекрасному. Потворне пов'язане з оцінюванням явищ, що викликають обурення та незадоволення через відсутність гармонії і відображають неможливість або відсутність досконалості. У творчому доробку Ліни Костенко ця естетична категорія розкривається через дві основні паралелі: потворне в житті та потворне в мистецтві. Для поетеси потворне асоціюється зі смертю, нечистим сумлінням, мізерною і підлою душею, зрадливою вдачею; це також стосується продажних і недолугих митців, вихолощеного мистецтва, заробітчання та кон'юнктури. Творчість Ліни Костенко демонструє гостру критику цих явищ, виявляючи їх у своєму відображенні як антиподів справжньої краси й художньої досконалості.

Мисткиня досконало описала природу літературної творчості. Проаналізувавши її поезії, можна впевнено зробити висновки, що справжній поет – той, «який дивиться в очі звіру і просто – залишається людиною» («А затишок співає, мов сирена...»); той, який вміє «...шукати і чекати», бо його «...найкращий вірш ще ходить на свободі» («Все більше на

землі поетів...»); той, який знає, як «будувати мовчання...» («Готичні смереки над банями букв»), той, матір'ю якого є «...правда людська» («Доля»), той, який не боїться правди, «хоч яка гірка» («Життя іде і все без коректур...»), той, який не клянеться, бо не зраджує («Майже переклад з провансальської»), той, який «в антинароді свій народ» любить («Не знав, не знав звіздар гостробородий...») [3, с. 42]. Художній світ поезії Ліни Костенко – це унікальний мистецький феномен в українській культурі, що відзначається глибокою естетичною насиченістю. Аналіз творчого доробку поетеси підтверджує високу впорядкованість цілісної художньої системи, котра живе відповідно до внутрішніх законів лірики. Оригінальність поетичного живопису, чуттєвість любовних почувань, захоплення красою і вишуканістю поетичного вислову засвідчили стильову єдність і художню продуктивність поетичного письма Ліни Костенко, цілісність естетичного світосприйняття поетеси. Аналіз лірики Ліни Костенко щодо розкриття в ній основних категорій естетики з метою формування художньо-естетичної компетентності викладачів на основі творчого доробку поетеси, досліджені й визначені форми, методи й принципи означеного процесу знайшли свій вияв у таблиці 2.

Наголосимо ще раз, що в сучасному світі, коли швидкість змін та інформаційні перевантаження стали невід'ємними частинами нашого життя, важливість естетичної освіти та виховання стає все більш очевидною.

Таблиця 2 – Структура педагогічної технології формування художньо-естетичної компетентності викладачів на основі творчого доробку Ліни Костенко

Компоненти	Алгоритмізована технологія
Цільовий	– естетичне виховання засобами поетичних творів Ліни Костенко, через художнє слово розкрити багатство душі поетеси; – усвідомлення категорій естетики: краси, потворності, гармонії, міри, піднесеного, низького, героїчного, трагічного, комічного, іронії; – формування естетичного сприйняття навколишнього світу.

Теоретико-технологічний	– пізнання реального світу через особливості естетики; – заохочення до читання й усвідомлення поетичних творів. <i>Принципи:</i> – естетичні й моральні принципи: єдності форми і змісту, чуттєвої виразності; свободи індивідуальності митця; особистої естетичної значущості й активності, особистої актуальності у процесі естетичного переживання; свідомого ставлення до художньої творчості; відповідальної залежності; значущості образу поета й поезії у творенні особистості; – педагогічні принципи: естетизації професійної підготовки педагога, створення її естетичного поля; зв'язку навчання з життям та створення основ для завтрашньої радості, утвердження позитивного педагогічного оптимізму в колектив; зовнішньої виразності педагога, педагогічної гри, емоційності навчання; індивідуального естетичного підходу до студентів.
Змістовий	– вироблення естетичного смаку; – знаходження відповіді на власні запитання, задоволення особистісних потреб, уміння бачити красу світу й людини; – створення емоційного стану духовного піднесення; – вивчення напам'ять текстів, виразне читання, усвідомлення змісту; – бачення образів творів і вміння передати їхній характер, «прожити» їхнє життя.
Процесуальний	– консультація з фахівцем з приводу тематично-сюжетних і виразально-зображувальних засобів творів; – відвідування літературних вечорів, творчих зустрічей, театральних вистав; – екскурсії на виставки митців, що ілюстрували твори Л. Костенко. <i>Методи:</i> – репродуктивні (читання та вивчення напам'ять поезій); – творчі (розповідь однієї і тієї самої історії від різних персонажів, ілюстрування, складання інтерв'ю персонажів творів); – проблемні (примірювання читачем і глядачем соціальних ролей і способу життя героїв творів; сприйняття художнього твору як спілкування з його героями та автором; обмін багатством відчуттів, різноманітністю емоцій, станів, переживань).

Дійовий	– обрати предмет дослідження (визначити поезії); – сформулювати гіпотезу про його призначення, спосіб функціонування та естетичну красу; – сприйняти осмислено художні тексти; – використати принцип єдності інтелектуального та естетичного у творчості поетеси; – з'ясувати правильність висловленої гіпотези та систематизувати отриману інформацію про естетичну красу предмета дослідження; – сформувати висновок про вплив творчості Л. Костенко на художньо-естетичну компетентність викладачів.
Діагностичний	<i>Чинники:</i> – життєва активність викладача, яскраво виражена позиція; – непримиримість до потворності, низького й трагічного в житті. <i>Критерії:</i> – наявність прагнення до спілкування з мистецтвом і природою, викликаного творами поетеси; – наявність естетичної потреби в перетворенні навколишньої дійсності за законами краси та нетерпимості до потворного й низького; – уміння сприймати мистецтво, співпереживати й отримувати насолоду від високохудожніх зразків поетичних творів мисткині; – уміння дати естетичну оцінку творам мистецтва та об'єктам природи; – здатність художньо-творчого самовираження; – естетизація взаємин з людьми, що оточують; реалізація можливості здобути досвід універсального, вільного, індивідуалізованого спілкування.

Джерело: *створено автором.*

Естетична компетентність студентів університетів як частина загальної культури особистості має вирішальне значення для формування чутливого, критично мислячого й культурно обізнаного громадянина. У контексті закладів вищої освіти, де формуються інтелектуальні й моральні основи майбутніх фахівців, естетичне виховання через поетичну творчість Ліни Костенко може стати потужним інструментом для досягнення цієї мети.

Безперечно, Ліна Костенко – одна з найяскравіших постатей української літератури, чия творчість наповнена глибиною філософського осмислення і витонченим художнім стилем. Її поезія не лише захоплює своєю естетичною красою, а й відкриває читачам нові горизонти сприйняття світу і людської природи. Поетеса використовує словесні образи для розкриття складних емоційних і психологічних станів, що дозволяє заглибитись у людську душу та відчувати її багатогранність. У цьому контексті творчість Ліни Костенко є цінним ресурсом для естетичного виховання студентів.

Формування естетичної компетентності студентів університетів через творчість Ліни Костенко полягає в розвиванні у здобувачів освіти здатності відчувати, осмислювати й оцінювати естетичні якості художніх творів. Її поезія, яка поєднує в собі високий рівень художньої майстерності з глибоким філософським підтекстом, дозволяє студентам не лише насолоджуватися літературною красою, а й розуміти соціокультурні і психологічні аспекти, що стоять за цими творами. Наприклад, вивчення поеми Ліни Костенко «Маруся Чурай» дозволяє студентам дослідити теми любові, страждання та боротьби за ідеали, а також зрозуміти, як ці теми відображаються в контексті української історії та культури.

Естетична культура студентів університетів формується через розуміння й засвоєння естетичних цінностей, які пропагуються у творчості Ліни Костенко. Її поетичні твори становлять високу культурну цінність і є зразком для наслідування, вони надають студентам можливість відчувати зв'язок між особистісним досвідом і універсальними культурними ідеалами. Вивчення її поетичної спадщини сприяє розвитку у студентів почуття краси, елегантності виразу, уміння тонко сприймати й оцінювати художні досягнення, що зі свого боку формує їхню загальну естетичну чутливість і смак.

У закладах вищої освіти, де освітній процес часто зосереджений на технічних і наукових дисциплінах, інтеграція естетичного виховання через літературні твори може суттєво розширити горизонти навчання, особливо це стосується процесу вивчення фахових дисциплін. Використання поетичних текстів Ліни Костенко в навчальних програмах фахівців соціономічних професій дозволяє створити багатий контекст для аналізу й обговорення естетичних

категорій, таких як прекрасне і потворне, трагічне та комічне. Це збагачує культурний багаж студентів, розвиває їхню здатність до критичного мислення та емоційної рефлексії.

Висновки. Тож творчість Ліни Костенко є важливим елементом української літератури, потужним інструментом для формування естетичної компетентності й естетичної культури студентів у закладах вищої освіти. Її поетичні твори сприяють розвиткові чутливості до краси, культурного самовираження й розуміння глибинних соціокультурних контекстів, що робить їх невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу. Упровадження естетичного виховання на основі творчості Ліни Костенко допоможе формувати покоління, яке буде здатне не лише сприймати мистецтво, а й активно його творити, оцінювати й підтримувати.

Аналіз творчості Костенко демонструє, як її поетичний світ може служити джерелом натхнення й основою для розвитку естетичної чутливості. Творчість мисткині пропонує багатий спектр естетичних категорій, які дозволяють студентам глибше осмислити поняття краси, гармонії, досконалості, а також зрозуміти контексти потворного, трагічного та комічного. Роботи Ліни Костенко, зокрема, надають студентам можливість дослідити важливі аспекти художньої творчості через розуміння метакатегорій (наприклад, прекрасне та потворне), а також через специфічні елементи естетичної діяльності, які впливають на формування художнього смаку. Її лірика розкриває складні психологічні і соціальні аспекти, що допомагає студентам розвивати критичне мислення та вдосконалювати навички аналізу естетичних явищ. Важливість використання творчого доробку Ліни Костенко в освітньому процесі полягає не лише в її здатності розвивати естетичні здібності, але й у можливості формувати у студентів глибше розуміння культурних і моральних цінностей. Це, зі свого боку, сприяє їхньому особистісному розвитку, забезпечує комплексний підхід до формування естетичної компетентності.

Таким чином, внесення творчості Ліни Костенко до програм дисциплін навчальних планів може суттєво підвищити рівень естетичної освіти студентів, розвивати їхню чутливість до культурних і художніх явищ та сприяти їхньому всебічному особистісному зростанню.

Список використаних джерел

1. Бутенко В. Г. Художньо-естетична освіта молоді та шляхи її модернізації. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2005. № 2. С. 18–23.
2. Васянович Г. П. Педагогічна естетика : навч. посіб. Львів : Норма, 2021. 464 с.
3. Дячок С. Функції інтертекстуальності у творчості Ліни Костенко та специфіка їхньої репрезентації в процесі викладання літератури. *Султанівські читання*. 2012. Вип. 2. С. 40–44. URL: <http://www.sultanivskichytannia.if.ua>.
4. Естетика : навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В. О. Лозовой та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 208 с.
5. Збірка віршів Ліни Костенко. URL: <https://www.e-reading.club/book.php?book=1000257>.
6. Зязюн І. А. Естетика і етика педагогічної дії. *Сучасні заклади освіти – 2013* : міжнар. виставка (м. Київ, 28 лют. – 2 берез. 2013). Київ, 2013. С. 26–27.
7. Ковалевський О. Ліна Костенко. Нарис творчосвітоглядної біографії. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Харків : Прапор, 2004. 192 с.
8. Кремень В. Г. Людина як суб'єкт творчої діяльності: інноваційний аспект. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 9–10. С. 6–10.
9. Костенко Ліна: Творчість. *Клуб поезії*. URL: <https://www.poetryclub.com.ua/metrs.php?id=36&type=tvorch>.
10. Особистість у вирі планетарного світу : монографія. Кн. 1. / Мінво освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; за наук. ред. В. П. Беха. Київ : Інтерсервіс, 2019. 620 с.
11. Отич О. Мистецька освіта як складова системи неперервної професійної освіти. *Професійна освіта: педагогіка і психологія* / за ред. І. Зязюна, Н. Ничкало, Т. Левицького. Київ, 2003. 170 с.
12. Толочко С. В. Формування художньо-естетичної компетентності викладачів за творчим доробком Ліни Костенко. *Мультимодусні засади післядипломної освіти для сталого розвитку* : колективна монографія. Київ : Вид-во НДУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 309–356.
13. Толочко С. В. Естетизація освітньо-виховного процесу в закладах вищої освіти. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2024. № 2 (13). С. 220–235.
14. Філософія освіти : навч. посіб. 2-ге видання / за наук. ред. В. П. Андрущенко. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с.

References

1. Butenko, V. H. (2005), "The system of artistic and aesthetic education and the ways of its modernization", *Pedagogical Sciences: Theory and Practice*, No. 2, pp. 18–23.
2. Vasianovych, H. P. (2021), *Pedagogical aesthetics*, Norma, Lviv.
3. Diachok, S. (2012), "Intertextuality functions in Lina Kostenko's works and the specificity of their representation in the process of teaching literature", *Sultanivski Chytannia*, Iss. 2, pp. 40–44, available at: <http://www.sultanivskichytannia.if.ua>.
4. Kolesnikov, M. P., Kolesnikova, O V. and Lozovoi, V. O. (2005), *Aesthetics : study guide*, Yurinkom Inter, Kyiv.
5. Collection of poems by Lina Kostenko, available at: <https://www.e-reading.club/book.php?book=1000257>.
6. Ziaziun, I. A. (2013), "Aesthetics and ethics of pedagogical action", *Modern Educational Institutions – 2013 : International exhibition* (Kyiv, February 28–March 2, 2013), pp. 26–27, Kyiv.
7. Kovalevskyi, O. (2004), *Lina Kostenko. An outline of her creative and ideological biography*, 2nd ed., Prapor, Kharkiv.
8. Kremen, V. H. (2014), "Man as a subject of creative activity: an innovative aspect", *Education and Development of Gifted Personality*, No. 9–10, pp. 6–10.
9. Kostenko Lina: Creation, *Poetry club*, available at: <http://www.poetryclub.com.ua/>.
10. *Personality in the vortex of the planetary world* (2019) : monography, Vol. 1, by V. P. Bekh (ed.), Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Dragomanov University, Interservis, Kyiv.
11. Otych, O. (2003), "Art education as a component of the system of continuing professional education", *Professional education: pedagogy and psychology*, edited by I. Zyazyun, N. Nychkalo, T. Levytsky, Kyiv.
12. Tolochko, S. V. (2017), "Formation of artistic and aesthetic competence of teachers based on the works of Lina Kostenko", *Multimodal principles of postgraduate education for sustainable development : collective monography*, Publishing house of National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, pp. 309–356.
13. Tolochko, S. V. (2024), "Aestheticization of the educational process in higher education institutions", *Scientific Herald of Sivershchyna. Series: Education. Social and Behavioural Sciences*, No. 2 (13), pp. 220–235.
14. *Philosophy of education* (2021) : a textbook, 2nd edition, by V. P. Andrushchenko (ed.), Publishing house of National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv.